

Олена Дяків

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ КОНСТРУКТОРСЬКОГО БЮРО ОБ'ЄДНАННЯ “ПРИКАРПАТЛІС”

В 1898 році під селом Княгинин, на північній околиці м. Станіслава, акціонерне товариство “Металовідлив” заснувало невеличку фабрику, яка виготовляла фурнітуру та литизи для меблів. Так було до 1918 року, коли фабрика перейшла до управління польського акціонерного товариства “Лісопилення і деревообробка” і була переобладнана для виготовлення дверних та віконних блоків. У той час працювало 30 столярів та лісопилників. Урядові кола панської Польщі, до складу якої входила Станіславщина, вважали Галичину своїм аграрно-сировинним придатком, а тому перспективного подальшого розвитку не було. Все закінчилось тим, що акціонерне товариство, до якого входила фабрика, збанкрутувало. З 1939 року почалась нова історія деревопереробної фабрики. В той час на фабриці виготовлялись, віконні та дверні блоки, розпочався випуск кухонних столів, табуреток, тумбочок. За три повоєнні роки не спостерігалось помітного розвитку.

У 1947 році на фабриці працювало 138 чоловік, з них 104 робітники, а обсяг виробництва фабрики становив 245 тис. крб. До 1958 року розвиток фабрики здійснювався дуже повільними темпами.

У 1958 році на підприємстві здійснюється перша реконструкція. У цьому ж році, на підставі Постанови Раднаргоспу Станіславського економічного району за №393 від 13 грудня 1958 року і наказу лісозаготівельного тресту “Станіславліспром” за №758 від 31 грудня 1958 року, Станіславська меблева фабрика була об'єднана із Станіславським деревообробним комбінатом і перейменована в “Станіславський меблевий комбінат”.

Упродовж чотирьох років – з 1958 по 1962 – виконувався план реконструкції. За цей час збудовано існуючий цех, де зараз виготовляються м'які меблі, збудовано новий цех (тепер він знесений і на його місці збудовано новий 3-поверховий виробничий корпус), введено в експлуатацію котельню, сушильний цех, склад сировини, техматеріалів. У процесі реконструкції проведено технічне переозброєння, в ході якого, технологічний парк поповнився новими машинами. Але суто меблеві операції, зокрема такі як облицювання, шліфування, свердлильно-присадні, опоряджувальні і складальні були практично не механізовані.

Сьогодні важко повірити, що у 1960 році основним сировинним матеріалом щитових деталей була столярна плита, яка виготовлялась із суцільної складеної рейки хвойних, а іноді м'яколистих порід, з обох сторін

накладався низькосортний лущений шпон. Склеювання та облицювання шпоном проводилось казеїновими клеями. Основним інструментом для зачистки деталей була цикліна. Облицювання кромek проводилось вручну або пневморозпилювачем.

За час першої реконструкції комбінат освоїв опорядження деталей меблів методом лаконаливу, фанерування площин щитових деталей на гідравлічних пресах синтетичними клеями, а також на електроконтактних пневматичних воймах; почалось використання у виробництві багатшпіндельних свердлильно-присадочних верстатів, впровадження твердосплавних інструментів.

До 1966 року на комбінаті випускались окремі меблеві вироби, тривалий час виготовлялися: обідній стіл, овальний розкладний СО-39, шафа для плаття Ш-7, трюмо і сервант з "бальшотсами". Крім цієї продукції у великій кількості випускались вироби малих форм для широкого вжитку. В конструкціях цих виробів було застосовано округлі форми, використано гнutoклеїні елементи.

31 січня 1967 року комбінат перейшов з виробництва окремих виробів на виготовлення наборів меблів. Було освоєно виробництво столового гарнітуру "Гуцулка", розробленого силами конструкторського бюро на чолі з головним конструктором Шаєрманом Антоном Самойловичем. У подальшому модернізований набір меблів "Гуцулка-3 М" виготовлявся комбінатом 14 років і користувався великим попитом у населення.

Конструкторське бюро сформувалось між 1959-1962 роками. Основним завданням цього творчого колективу було заповнити споживчий ринок меблями, оскільки на той час існувала гостра потреба в них. Власне конструкторське бюро на підприємстві – ось мрія тодішнього директора комбінату Щербановича Іллі Петровича. В цей час іде спроба об'єднати декілька виробів, із цього моменту починається випуск корпусних меблів, які експонувались у 1965 році в Москві на ВДНХ.

Авторами "Гуцулки" були головний конструктор А.С.Шаєрман і І.М.Бартошевський, який з 1969 року очолив конструкторське бюро. В конструкторському бюро працювало 12 чоловік (вісім конструкторів, три копіювальники і один фотограф). Документацією займалась діловод – Юркевич Ярослава Іванівна.

Реалізувались творчі задуми в експериментальному цеху, який очолював Богдан Павлович Фіголь.

Конструкторам було поставлено складне завдання – створити меблі, які б можна виробляти серійно, враховуючи всі вимоги інтер'єру, що були продиктовані сучасною архітектурою.

Сучасна архітектура – це висотні будинки зі скла і бетону. У сучасному інтер'єрі меблям відводиться місце одного з компонентів єдиної предметно-просторової структури, кількість предметів в інтер'єрі зводиться до розумного мінімуму, і тут можливі різні підходи: контраст форми, фактури, кольорової гами.

Розпочинається серійне виробництво всіх видів меблів, в тому числі і корпусних. Перехід до індустріальної технології змінює сам характер формоутворення.

Це було не випадково, в контексті загальноєвропейського процесу, якому передували роки експерименту і, як пише Д. Кес, “задача массового производства предметов корпусной мебели решается двумя путями: проектированием и изготовлением мебели из унифицированных узлов и деталей, либо освоением секционной мебели, производством изделий в виде секций, которые покупатель может комбинировать в соответствии со своим вкусом и размерами квартир” [1, с.228].

Як відзначає дослідник ХХ сторіччя поділяється на три етапи, останній етап (1945-1960 рр.) починає формувати сучасні форми, на основі яких формується “нова культура” інтер'єру: “Мебель завтрашнего дня, стряхнув в себя налип абстрактного формотворчества и выбравшись из лабиринта догматического модернизма, обретет, наконец, простые, естественные, чистые формы, созвучные требованиям времени” [2, с.229].

Ці ознаки мають корпусні меблі Прикарпатського меблевого комбінату. Сучасні корпусні меблі набули чітких, логічних форм, досягнули максимальної функціональності, що цілком відповідало новому стилю-конструктивізму. В основі цього руху в європейській архітектурі і промисловості лежала естетика цілеутворення, яка пропонувала раціональні, чіткі, утилітарні форми, що були позбавлені декоративної романтики модерну [3, с.212]. Модифікації “Гуцулки” вдосконалювались: використовувалась інтарсія, декоративна планка, фасадна площина розбивається нішами, що створювало цікаву гру світла і тіні. Облямівка інтарсією підкреслювала конструктивну форму виробу.

Колектив реалізовував свої плани, проекти поступово ідуть пошуки фактури, починають використовувати нові породи дерева: горіх, ясен, карельську березу, дуб, “червоне” дерево.

Кінець 70-х – початок 80-х років позначений новим стилістичним вирішенням меблів для споживчого ринку під назвою “Калина”. Фасад “Калини” розбитий на маси, витримана композиційна цільність, хоча вона збагачена новими формами. Аркові накладки, карнизи, ніші, контраст

основних фасадних мас створили інтер'єрний ансамбль, що доповнюється декоративними планками, рельєфним декором.

Конструктивізм набув нових рис, пом'якшив свої форми. Пов'язаний цей процес із змінами, що відбуваються в життєвому устрої людей, в зміні уявлень про гарні, корисні речі. Як зауважує Кес, "существуют две тенденции: одна из них опирается на новые технические и экономические возможности, вторая – неудержимая погоня за всем ультрасовременным" [4, с.229].

На початку 90-х рр. комплексні меблі модернізуються: зберігається цільна архітектоніка виробів, але основні маси вже не однакові, а виходять за лінію "стінки", деталі виробів, особливо дверцята, мають різну висоту, відкриті ніші. Об'єднуються вироби карнизними планками, які вигідно окреслюють рисунок меблів.

До останніх розробок Бартошевського М.І. належить популярний в Україні та за її межами високохудожній комфортабельний, багатий за оздобленням набір для загальної кімнати "Станіслава", два види наборів для їдальні "Галич", три види наборів для спальні, "кутові" і "прямі" набори для кухонь, унікальні вироби для віталень, різні види тумб, столиків, набори меблів "Калина-100", "Калина-101", "Калина-105". Виконується замовлення міністерства закордонних справ, Служби безпеки України, Кабінету Міністрів України. Всі ці розробки несуть в собі національні стилістичні ознаки, мають своєрідне обличчя. Сучасні меблі отримали нарешті прості, чисті форми, які відповідають вимогам часу, подолали всі ознаки формалізму, і відродили традиційну спадковись. С. Таранущенко зазначає, що національний характер сучасних меблів у нових формах лишився незмінним. Інтимна лагідність, затишна домовитість, рафінована чистота залишилися характерними рисами української хати [2, с.53].

Діяльність конструкторського бюро на сучасному етапі не обмежується тільки комплексними меблями, за 90-і роки було розроблено інтер'єри для санаторію "Карпати" в Яремчі, банку "Україна" в Івано-Франківську, санаторію "Мочари". В інтер'єрах цих споруд цікаво знайдені вирішення підвісних стель (санаторій "Карпати", санаторій "Мочари"), перегородок (банк "Україна"). Підвісні стелі складаються з окремих квадратних розеток з великою центральною розеткою і утворюють складну композицію. Вони органічно пов'язані з площиною стіни широким карнизом, що дробиться "колонками", які йдуть через всю площину стіни. Всюди використані точені деталі, різьблені елементи.

З елементами реставрації і стильовими ознаками XIX ст. реставрувалась дача Ф.Шаляпіна в Кисловодську. Висококваліфіковані майстри поновлювали паркет, виготовляли меблі, а все це вимагало добрих знань художнього смаку.

До цього ж періоду належить умеблювання музею Лесі Українки, приміщення Ради Міністрів, лікувального комплексу Феофанії, готелю “Мир”, банку “Україна”, аеропорту “Бориспіль”, центрального стадіону. Об’єми були за своїми функціональними призначеннями різні, і вимоги дуже високі. До кожного об’єкта добиралась фактура дерева, фурнітура. Виготовлялись не лише меблі, а й двері, вікна, колони (якщо такі були), карнизи, батарейні решітки, йшла заливка стін. І власне цей творчий підхід до кожного інтер’єру стимулював конструкторів до цікавих рішень.

Всі інтер’єри дуже вишукані, стилістично виважені, добре гармоніюють із сучасною архітектурою споруд.

Мислити цільними пластичними об’єктами – це притаманно для дизайнерської практики колективу об’єднання “Прикарпатліс”. Те, що було знайдено в процесі творчих пошуків протягом 70-90-х років не мало аналогів. Архітектурно-мистецьке звучання інтер’єрів стало результатом складного творчого процесу, в якому ідеї та улітарно-технічні завдання вирішені як мистецькі.

1. Кес Д. Стили мебели. – Будапешт: Изд-во АН Венгрии, 1981. – 269с.

2. Таранушенко С. Українські народні меблі // Народне мистецтво. – 1999. – №1-2. – С.50-53.

3. Аронов В. Художник и предметное творчество. – М.: Сов. Художник, 1978. – 230 с.

4. Де Фуско Р. Ле Корбюзье – дизайнер. Мебель 1929. – М.: Сов. Художник, 1986. – 107с.

5. Биков З., Крюков Г., Минервин Г., Филимонова Н., Холмянский Л. Художественное конструирование. Проектирование и моделирование промышленных изделий. – М.: Высш. шк., 1986. – 239 с.

Olena Diakiv
THE HISTORY OF THE DESIGN OFFICE OF THE ENTERPRISE
“PRYKARPATLIS”

The author describes the history of the activity of the design office of “The Precarpathian Furniture Factory”, traces the dynamics of the development of the furniture production of the region under the influences of the scientific and technical progress, determines the projective prognostic aspects.